

ӘОЖ 378:37.014.2

ЖОО БАСШЫЛЫҚҚА АЛАТЫН ҚҰЖАТТАР (ПЕДАГОГИКАЛЫҚ МӘРТЕБЕ, БІЛІМ ТУРАЛЫ ЗАҢ)

Зиятбекова Іңкәр

1 курс магистранты, 7М01501 –«Математика» білім беру бағдарламасы,

Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университеті

Алматы қ., Қазақстан Республикасы

Ғылыми жетекшісі: Сүлеймен Самал Бейқұтқызы, педагогика ғылымдарының магистрі, оқытушы.

Бұл мақала Қазақстан Республикасындағы жоғары оқу орындарының қызметін реттейтін негізгі құқықтық құжаттарға, атап айтқанда, «Білім туралы» және «Педагог мәртебесі туралы» заңдарға талдау жасайды. Мақалада жоғары білім беру жүйесінің сапасын қамтамасыз етудегі осы заңдардың рөлі, олардың ЖОО-лардың академиялық еркіндігін, оқытушылардың құқықтарын қорғау және студенттердің білім алу мүмкіндіктерін арттыру бағыттарындағы маңыздылығы қарастырылады. Сондай-ақ, ЖОО басшылығының заң талаптарын орындау бойынша жауапкершіліктері мен міндеттері талданады. Мақала жоғары білім беру жүйесін жақсартуға бағытталған заңнамалық реформалардың Қазақстанның білім беру саласының дамуына және халықаралық аренадағы бәсекеге қабілеттілігін арттыруға қосқан үлесін көрсетеді.

Кілт сөздер: Жоғары оқу орындары (ЖОО), білім туралы заң, педагог мәртебесі, академиялық еркіндік, білім сапасы, оқытушылардың құқықтары, студенттердің құқықтары, білім беру стандарттары.

Қазақстан Республикасында білім беру саласы жыл сайын өзгерістер мен жаңалықтарға толы. Жоғары оқу орындары (ЖОО) еліміздің білім беру жүйесінің басты құрылымдары болып табылады, сондықтан оларды басқару мен қызмет етуі үшін нақты заңнамалық құжаттар қажет. Бұл құжаттар ЖОО қызметін реттеп, білім сапасын арттыруға, оқытушылар мен студенттердің құқықтарын қорғауға бағытталған. Бүгінгі күні ЖОО-ларда басшылыққа алынатын негізгі құжаттар – бұл «Білім туралы» заң және «Педагог мәртебесі туралы» заң. Бұл заңдар жоғары оқу орындарының дамуын қамтамасыз етіп, білім беру саласында оң өзгерістерге қол жеткізуге ықпал етеді.

Қазақстан Республикасының «Білім туралы» заңы алғаш рет 2007 жылы қабылданған және еліміздің білім беру жүйесінің негізін қалыптастырған негізгі құжаттардың бірі болып табылады. Заң білім беру саласын дамытуда ұзақ мерзімді стратегиялық мақсаттарды жүзеге асыру үшін қажетті құқықтық негіздерді анықтайды. Бұл заң білім беру жүйесін реформалау, халықаралық стандарттарға сәйкес келу, оқытудың сапасын арттыру және білім беру теңдігін қамтамасыз ету сияқты маңызды бағыттарды қамтиды. Заңда білім беру сапасын бақылау, академиялық еркіндік және студенттердің құқықтары туралы айтылады. Жоғары оқу орындары осы заңға сүйене отырып, өз жұмысын жүргізіп, білім беру процестерін тиімді ұйымдастыруға міндетті.

«Білім туралы» заңының тағы бір маңызды бағыты – бұл білім беру сапасын қамтамасыз ету. Заңда ЖОО-лардың жұмысын реттейтін бірнеше механизмдер бар, олар оқу бағдарламаларын жетілдіру, оқытушылардың біліктілігін арттыру, студенттерге сапалы білім беру, сондай-ақ білім беру мекемелерінің қаржылық тұрақтылығын қамтамасыз ету сияқты аспектілерді қамтиды. Сонымен қатар, заң жоғары оқу орындарының өздеріне бекітілген білім беру стандарттары мен ережелерін сақтауға міндеттейді. Бұл стандарттар оқу бағдарламаларының мазмұнын, оқыту әдістемелерін және бағалау жүйесін қамтиды. Жоғары оқу орындарының басшылығы осы стандарттарға сай жұмыс істеп, білім беру сапасын қамтамасыз етуі керек.

Екінші маңызды құжат – «Педагог мәртебесі туралы» заң. Бұл заң 2019 жылы қабылданып, Қазақстан Республикасындағы педагогтардың мәртебесін көтеру, олардың еңбек жағдайларын жақсарту және кәсіби біліктіліктерін арттыруға бағытталған. Заңның қабылдануы оқытушылардың әлеуметтік жағдайын жақсартуға, олардың жұмысына деген құрметті арттыруға ықпал етеді. Бұл заңда оқытушылардың еңбек құқықтары мен міндеттері, әлеуметтік кепілдіктері, сондай-ақ педагогтардың кәсіби дамуы үшін қажетті жағдайлар қарастырылған. ЖОО-лар педагогтардың жұмысын ұйымдастыруда осы заңды басшылыққа алады, себебі оқытушылардың жұмыс жағдайлары мен моральдық жағдайы білім беру сапасына тікелей әсер етеді.

«Педагог мәртебесі туралы» заңның маңызды бір бөлігі – оқытушылардың әлеуметтік қорғалуы. Бұл заң педагогтардың жұмыс жағдайларын жақсартуға, оларға қосымша әлеуметтік кепілдіктер беру және олардың қызметінің нәтижелерін бағалауға бағытталған. Оқытушылардың жұмысқа деген мотивациясын арттыру, олардың ғылыми-зерттеу жұмыстарын жүргізу мүмкіндігін кеңейту, сондай-ақ олардың кәсіби дамуына арналған бағдарламаларды енгізу заңның басты мақсаттарының бірі болып табылады. Сонымен қатар, педагогтың жұмыс жүктемесін анықтау, кәсіби біліктілігін арттыру курстары мен ғылыми зерттеулер жүргізуге уақыт бөлу мәселелері де осы заңда қамтылған.

«Педагог мәртебесі туралы» заң ЖОО оқытушыларының құқықтарын қорғауға және олардың еңбек шарттарын жақсартуға бағытталған маңызды құжат болып табылады. Бұл заң оқытушылардың өз жұмысына деген ынтасын арттыруға, шығармашылықпен айналысуға мүмкіндік береді. Оқытушының қоғамдағы әлеуметтік мәртебесін көтеру – Қазақстанның білім беру жүйесінің басты мақсаттарының бірі. Себебі, білім сапасы тек оқытушының кәсіби деңгейіне байланысты емес, сонымен қатар оның жұмысқа деген көзқарасына, әлеуметтік жағдайына да тікелей байланысты. Оқытушылардың әлеуметтік жағдайы жақсарса, олардың жұмысы да тиімдірек болады.

Бұл екі заңның бір-бірімен тығыз байланысы бар. «Білім туралы» заңы ЖОО-лардың оқу процесін реттейтін және білім сапасын арттыруға бағытталған құқықтық негіздер ұсынып, «Педагог мәртебесі туралы» заңы оқытушылардың жұмыс жағдайын жақсарту, олардың кәсіби біліктілігін арттыру, және жалпы білім сапасын қамтамасыз ету үшін өте маңызды. Екі заң да бір-бірін толықтырып, жоғары оқу орындарының білім беру қызметінің сапасын арттыруға мүмкіндік береді.

Жоғары оқу орындарының басшылығы осы заңдарды тиімді қолдану арқылы білім беру сапасын арттыруға және оқытушылар мен студенттердің құқықтарын қорғауға үлес қосады. ЖОО басшылары педагогтардың еңбек жағдайларын жақсартып, оларды ғылыми-зерттеу жұмыстарына тарту, студенттерге сапалы білім беру үшін қажетті жағдайлар жасау сияқты міндеттерді орындауға тиіс. Сонымен қатар, олар осы заңдардағы талаптарды орындау арқылы жоғары оқу орындарының халықаралық деңгейдегі бәсекеге қабілеттілігін арттыруға мүмкіндік алады.

Қорытындылай келе, «Білім туралы» заң және «Педагог мәртебесі туралы» заң жоғары оқу орындарының қызметін реттеп, білім сапасын арттыруға бағытталған негізгі құқықтық құжаттар болып табылады. Бұл заңдардың дұрыс орындалуы ЖОО-лардың қызметін жақсартуға, педагогтардың әлеуметтік мәртебесін көтеруге, білім беру жүйесін халықаралық деңгейде дамытудың негізін қалады.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1. Қазақстан Республикасының «Білім туралы» заңы (2007 жылғы 27 шілде № 319-III). ҚР Әділет министрлігінің нормативтік-құқықтық актілер базасы. <http://adilet.zan.kz/>
2. Қазақстан Республикасының «Педагог мәртебесі туралы» заңы (2019 жылғы 27 желтоқсан № 293-VI). ҚР Әділет министрлігінің нормативтік-құқықтық актілер базасы. <http://adilet.zan.kz/>
3. Тұрғынбаева Б.А. Жоғары білім беру жүйесіндегі педагог мәртебесі және академиялық еркіндік. Алматы: Білім, 2020

4. Аймағамбетов А.К. «Қазақстандағы жоғары білім беру жүйесінің заманауи мәселелері мен шешу жолдары». Қазақстан педагогикасы журналы, 2022, №4, 25-30 б.

5. ЮНЕСКО. Білім беру стандарттары мен жоғары білім беру сапасын қамтамасыз ету: Халықаралық тәжірибе. <https://www.unesco.org/>

6. Күләшова М.Б. Жоғары оқу орындарының білім беру процесінде инновациялық әдістерді қолдану. – Алматы: Экономика, 2020.

ДОКУМЕНТЫ, РУКОВОДЯЩИЕ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬЮ ВУЗОВ (СТАТУС ПЕДАГОГА, ЗАКОН ОБ ОБРАЗОВАНИИ)

Зиятбекова Іңкәр

Научный руководитель: Сүлеймен Самал Бейкүтқызы

Данная статья посвящена анализу основных правовых документов, регулирующих деятельность высших учебных заведений Республики Казахстан, а именно законов «Об образовании» и «О статусе педагога». В статье рассматривается роль этих законов в обеспечении качества системы высшего образования, их значение для академической свободы вузов, защиты прав преподавателей и расширения возможностей получения образования для студентов. Также исследуются ответственность и обязанности руководства вузов в выполнении требований законодательства. Статья подчеркивает вклад законодательных реформ, направленных на улучшение системы высшего образования, в развитие казахстанской образовательной сферы и повышение её конкурентоспособности на международной арене.

Ключевые слова: Высшие учебные заведения (ВУЗ), закон об образовании, статус педагога, академическая свобода, качество образования, права преподавателей, права студентов, образовательные стандарты.

DOCUMENTS GOVERNING HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS (TEACHER STATUS, LAW ON EDUCATION)

Ziyatbekova Inkar

Scientific Supervisor: Suleimen S.B.

This article analyzes the key legal documents regulating the activities of higher education institutions in the Republic of Kazakhstan, namely the “Law on Education” and the “Law on the Status of Teachers.” The article examines the role

of these laws in ensuring the quality of the higher education system, their importance in promoting academic freedom for universities, protecting the rights of educators, and expanding opportunities for students. It also explores the responsibilities and obligations of university leadership in complying with legal requirements. The article highlights the contribution of legislative reforms aimed at improving the higher education system to the development of Kazakhstan's educational sector and enhancing its competitiveness in the international arena.

Keywords: Higher education institutions (HEIs), Law on Education, teacher status, academic freedom, education quality, teacher rights, student rights, educational standards

REFERENCES

1. Law of the Republic of Kazakhstan "On Education" (July 27, 2007 № 319-III). Database of normative-legal acts of the Ministry of Justice of the RK. <http://adilet.zan.kz/>
2. Law of the Republic of Kazakhstan "On the Status of a Teacher" (December 27, 2019 № 293-VI). Database of normative-legal acts of the Ministry of Justice of the RK. <http://adilet.zan.kz/>
3. Turgunbaeva B. A. The status of a teacher and academic freedom in the system of higher education. Almaty: Education, 2020
4. Aimagambetov A.K. "Modern problems and ways of solving the system of higher education in Kazakhstan". Journal of Pedagogy of Kazakhstan, 2022, No. 4, pp. 25-30.
5. UNESCO. Educational standards and quality assurance in higher education: international experience. <https://www.unesco.org/>.
6. Kulyashova M. B. The use of innovative methods in the educational process of universities. - Almaty: Economics, 2020.